

A D&O BIZTOSÍTÁS A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGÉNEK BIZTOSÍTHATÓSÁGA

Dr. Tóthné Dr. Majoros Tünde (bíróági fogalmazó, Miskolci Járásbíróság), Dr. Certicky Mária (PhD hallgató, Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, konzulens: Dr. Barta Judit, tanszékvezető egyetemi docens)

ÖSSZEFOGLALÓ

A D&O biztosítás a vezető tisztségviselő tevékenységével összefüggésben okozott károk fedezetére szolgáló felelősségbiztosítási forma. A '90-es évek nyugati társadalmában népszerűvé váló biztosítási termék csupán az ezredfordulót követően tört be a magyar biztosítási piacra. A vezető tisztségviselő több irányú felelősségét – annak anyagi jogi magját – az új Polgári Törvénykönyv rendezi, amelynek hatálybalépésével, sőt már az előtt, a kódex tartalmának ismeretében, a termék kereslete jelentősen megnövekedett a biztosítási piacon. A tanulmány célja, hogy összevesse a vezető tisztségviselő felelősségére vonatkozó szabályokat a biztosítók által alkalmazott egyes szerződési feltételekkel, és rávilágítson az egyes klauzulák szükségességére, illetve az azokkal összefüggésben felmerülő elméleti és gyakorlati problémákra. Vizsgálni szükséges a D&O biztosítás alanyai körében a biztosított személyét és azokat a több szálon futó felelősségi szabályokat, amelyek megszegése a biztosító helytállását eredményezheti. Nem kerülhető meg a biztosítási fedezet terjedelmével, az egyes kizárásokkal, illetve a kockázatvállalással összefüggésben a szerződés időbeli hatályával kapcsolatban felmerülő kérdések vizsgálata sem. Összességében megállapítható, hogy a D&O biztosítás szükségességéről való körültekintő tájékozódás felfedezheti a termék keresletét, mivel ez mentőövként vagy pajzsként szolgálhat a biztosítottak számára.

SUMMARY

D&O insurance is a form of liability insurance covering the damages caused by the executive officers of firm. The insurance product became popular in the Western societies of the 90's fell into Hungarian insurance market only after the turn of the millennium. The more stringent and strictly responsibilities of the officers are governed by the new Civil Code, the introduction of which has also significantly increased demand for the product on the insurance market. The purpose of the study is to compare the rules on the liability of officers with certain contractual terms used by insurers and to clarify the necessity of individual terms, and reveal the theoretical and practical problems associated with applied clauses. We focus in this research to investigate the insured person and the diversified liability rules of executive officers, which may result insurers providing. This study examines insurance cover, exceptions and temporal scope of insurance policies related to insurance risk. General consequence of the research is that the watchful orientation of companies from D&O insurance may boost demand of this insurance product and it can be lifebelt or shield for insured person.

Kulcsszavak: D&O biztosítás, felelősségbiztosítás, vezető tisztségviselő felelőssége
Key words: D&O insurance, liability insurance, liability of the executive officer

JEL: K12, K13

DOI: 10.18530/BK.2018.1.30
<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.1.30>

Bevezetés

Egy gazdasági társaság napi szintű működtetése során a vezető tisztségviselő számos olyan döntést hoz, amellyel a képviselt társaság vagyonát és gazdasági pozícióját jelentősen befolyásolja. Ezek a döntések rendkívül kockázatosak, és akár a társaság vagyonának csökkenését is eredményezhetik, ezzel kárt okozva a társaságnak vagy adott esetben a társaság hitelezőinek. A vezető tisztségviselő felelős a tevékenysége során meghozott döntéseiért, s az ezzel okozott károkért kivételes esetben a saját vagyonával is köteles helytállni. A vezető tisztségviselői tevékenységgel tehát akár a magánvagyonukat is kockáztatják a velük szemben vagy az általuk képviselt céggel szemben indított kártérítési per esetére.¹ A vezető tisztségviselő tevékenységével okozott károk fedezetére felelősségbiztosítási szerződés köthető, amellyel a biztosító átvállalja a károkozás kockázatát, és kártérítési igény felmerülése esetén mentesíti a biztosítottat a saját vagyonából történő kárkifizetés alól.² A felelősség biztosíthatóságának vizsgálata előtt az 1. pontban tekintjük át a vezető tisztségviselő több irányba mutató felelősségére vonatkozó hatályos magyar szabályozást.

A vezető tisztségviselők felelősségbiztosításának (Directors and Officers liability insurance – D&O biztosítás) megjelenése az 1930-as évekre tehető, az első D&O biztosítási kötvényt az angliai Loyd's biztosítótársaság bocsátotta ki.³ A D&O biztosítás széles körben az Egyesült Államokban terjedt el. Ennek oka főképpen a társaságokkal szemben a vezető személyek magatartása miatt keletkező károk megtérítése okán indított perek számának megnövekedése volt, melyek alapján a társaság állt helyt az ilyen károkért.⁴ A XX. század során a nyugati társadalmakban működő gazdasági társaságok felismerték e biztosítási forma előnyeit⁵, és nagymértékben megindult a vezető tisztségviselők tevékenységéből eredő kockázatok biztosítási fedezettel történő védelme. E biztosítási forma Magyarországon történő megjelenése csupán az 1990-es évek közepétől figyelhető meg, mivel a vezető tisztségviselők felelősségre vonására a '90-es éveket megelőzően kivételes esetben került sor.⁶ Mivel a nyugati társadalmakban (jellemzően USA és Kanada) ez időben növekvő tendenciát mutatott a társaságok vezetőivel szemben indított perek száma, ezért a kompenzációs funkcióval rendelkező termékek piacán rendkívül megerősödött és populárisává vált a D&O biztosítás. Az Egyesült Államokban 1999-ben már a gazdaság szereplőinek 93 százaléka rendelkezett ilyen biztosítással (Wang, 2017), illetve Kanada gazdasági társaságainak 73 százaléka volt biztosított.⁷ Ehhez képest Magyarországon ugyanez a szám elenyésző volt. Mi több, a nemzetközi felelősségbiztosítási piachoz⁸ mérten Magyarország a mai napig alul-

biztosított. Általában elmondható, hogy a felelősségbiztosítás fejlődése párhuzamot mutat az adott ország felelősségi rezsimének változásaival, ami a D&O biztosítás esetében még nagyobb hangsúlyt kap. A vezető tisztségviselő hitelezőkkel szembeni felelősségére (wrongful-trading) vonatkozó szabályainak megalkotását követően (2006) a D&O biztosítások száma is növekedni kezdett. A jogalkotó az új Polgári Törvénykönyvben (2013. évi V. törvény) megerősítette a vezető tisztségviselők kétirányú felelősségére vonatkozó szabályokat, és rendkívül szigorú szabályokat állapított meg. A szabályozás szigorodására tekintettel a gazdasági társaságok is felismerték a biztosítási fedezet szükségességét. Ezt követően figyelhető meg a magyar felelősségbiztosítási piacon a D&O biztosítási szerződések számának jelentős növekedése. A Ptk. hatálybalépését követően a piacon 195 százalékos növekedést mutatott a termék kereslete,⁹ az elmúlt években pedig tovább nőtt.¹⁰

1. A vezető tisztségviselő felelőssége

A vezető tisztségviselő felelőssége elválaszthatatlan ügyvezetési tevékenységétől, így azt ennek fényében kell görcső alá venni. Funkciója kettős: 1) a társaság irányában (belső viszony) a vezető tisztségviselő irányítja a társaság működését, ellátja a napi szinten felmerülő, operatív teendőket, figyelemmel kíséri a tevékenységét, tisztában van pénzügyi-vagyoni helyzetével, esetlegesen munkáltatói jogkört gyakorol, utasítja az alkalmazottakat. A Ptk. negatív oldalról közelíti meg a definíciót: a vezető tisztségviselő hatáskörébe tartozik mindaz, ami nem a legfőbb szerv feladata (Ptk. 3:21. § (1) bekezdés). 2) Harmadik személyek irányában (külső viszonyok) a vezető tisztségviselő törvényes, szervezeti képviselő, aki a külvilág számára megjeleníti a társaságot, jogokat szerez, kötelezettségeket vállal, jognyilatkozatokat tesz, írásban képvisel (cégjegyzés). A vezető tisztségviselő funkciójának belső, illetve külső vetületeihez kapcsolódóan, vagyis a jogi személy felé, továbbá külső, harmadik személyek irányában is felelősséggel tartozik. Ez alapján felelősségének három irányát különböztetjük meg.

A vezető tisztségviselő hatáskörébe tartozik mindaz, ami nem a legfőbb szerv feladata.

a) Ha a vezető tisztségviselő ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek okoz kárt, akkor a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint felel (Ptk. 3:24. § (1) bekezdés). Ez azt jelenti, hogy a vezető tisztségviselő tevőlegesen vagy mulasztással kötelezettséget szeg, ekképpen számtalan módon okozhat kárt a társaságnak: ha nem tartja magát a törvényi zsinórmértékhez, és nem a gazdasági társaság érdekeinek megfelelően látja el tevékenységét, nem tartja be a jogszabályokat, a létesítő okirat rendelkezéseit és a legfőbb szerv határozatában foglaltakat. Vagyis nem tesz eleget a különböző hatóságokkal, cégbírással szembeni, a társaság nevében teljesítendő egyes kötelezettségeknek, téves utasítást ad a társaság munkavállalóinak, összetöri a céges autót, lop a házipénztárból, és még sorolhatnánk. Ezekben az esetekben a társaságon csattan az ostor, azt éri közvetlenül vagy közvetve kár, amely a vezető

tisztségviselő jogellenes, kötelezettségszegő magatartására vezethető vissza. Belső viszonyuk mentén a jogi személy szembefordulhat vezető tisztségviselőjével, és felelősségre vonhatja, mégpedig a kontraktuális kárfelelősségi normák mentén (belső felelősség).¹¹ A vezető tisztségviselő társasággal szembeni felelősségének megismert jellemzői nem okoznak fejtörést a biztosíthatóság szempontjából. Egy vonatkozásban azonban ez a felelősségi helyzet is szolgálhat érdekességgel. Különös helyzetet teremthet az, ha a felelősségbiztosítási szerződést a társaság köti meg, és a vezető tisztségviselő „csak” biztosított, mert kár bekövetkezése esetén érdekkonfliktus áll elő a szerződő fél (társaság) és a biztosított (vezető tisztségviselő) között, ráadásul a szerződő fél lesz maga a károsult.

b) A felelősség második iránya a harmadik személyeknek okozott károk esetköre. Az új Ptk. hatálybalépése után a 6:541. § tartalmazta az erre vonatkozó szabályt, és ennek említése azért is fontos e körben, mert ennek a normának a téves értelmezése vezetett ahhoz, hogy a vezető tisztségviselő felelősségének jelentős szigorodásáról szóló hírek következtében megnőtt a kereslet a vezetői felelősségbiztosítások iránt, és kimutathatóan több ilyen szerződés megkötésére került sor abban az időszakban. Ez a sokat vitatott rendelkezés a vezető tisztségviselő és a jogi személy egyetemleges felelősségét mondta ki azokban az esetekben, ha a vezető tisztségviselő e minőségében eljárva, e jogviszonyára tekintettel harmadik személynek kárt okozott. A téves jogértelmezés alapján harmadik személy alatt sokan hitelezőt értettek, és úgy magyarázták ezt a tényállást, hogy a társaság hitelezői közvetlenül a vezető tisztségviselőt perelhetik, ha az ügyvezetési tevékenysége során nekik kárt okoz.¹² Csakhogy nem ez volt a jogalkotó szándéka, és a jogszabályhely nyelvtani értelmezéséből és rendszertani elhelyezéséből sem erre az értelmezésre lehetett következtetni. A Ptk. 6:541. § azokra a szélsőséges helyzetekre lett modellezve, amikor a vezető tisztségviselő olyan harmadik személyeknek okozott kárt, akikkel sem ő maga, sem a társaság nem állt szerződéses viszonyban, tehát a károkozása deliktális alapú. A károkozására a vezető tisztségviselő jogviszonya teremtett alkalmat, de semmiképpen sem ügyvezetési tevékenységének ellátása során okozott kárt, vagyis nem téves üzleti döntések következtében érte kár a károsultat.¹³ A szabály szörendje tévesen azt sugallta, hogy a társaság mellett felel egyetemlegesen a vezető tisztségviselő, holott ez éppen fordítva volt, a társaság egyetemleges felelősségének kimondását pedig az indokolta, hogy a károsult megtérítési igényének fedezetére szolgáló vagyonkör bővüljön. Mindez azonban már a múlté.¹⁴ 2016. július 1-jei hatállyal a jogalkotó hatályon kívül helyezte ezt a szabályt, és talán következetesebb módon, a III. Könyv megfelelő részében helyezett el egy eltérő tartalmú rendelkezést. A 3:24. § (2) bekezdése deklaráálja azt a sokat emlegetett, a 6:541. §-ból hiányzó tételt, amelyet a régi Gt. is rögzített, miszerint a vezető tisztségviselő által harmadik személyeknek okozott károkért a jogi személy felel. Ez a betudás elvének megjelenése: a vezető tisztségviselő minden magatartását, így károkozását is a jogi személynek kell betudni.¹⁵ Kétség sem fér hozzá, hogy a társaságon kívüli személyek mint károsultak kizárólag a társasággal szemben érvényesíthetik kárigényüket. (Az már más kérdés, hogy ezt a belső jogviszonyuk mentén a társaság érvényesítheti a vezető tisztségviselőjével szemben, mivel magatartása miatt kár érte a társaságot, hiszen kártérítési összeget fizetett

a károsultnak.) A jogalkotó csak szándékos károkozás esetén teremti meg az egyetemleges felelősség lehetőségét, hasonló indokok alapján, mint a 6:541. § esetében. Ez az utóbbi fordulat különleges helyzetet teremt a biztosíthatóság szempontjából, hiszen a szándékos károkozás körét a biztosítók a helytállás szempontjából a kizárt magatartások közé sorolják. Ezzel pedig valójában kiüresedik a 3:24. § (2) bekezdés alapján fennálló felelősség biztosítása.

A jogalkotó csak szándékos károkozás esetén teremti meg az egyetemleges felelősség lehetőségét, míg a biztosító a kizárt magatartások közé sorolja ezt.

c) A külső felelősség másik vetülete az az angolszász gyökerű, hitelezővédelmi jogi eszköz, amelyet *wrongful trading*-nek nevez a jogirodalom. A család gazdálkodásért való felelősség a jogi személy rendes gazdasági működése során fel sem merül, ám amikor bekövetkezik az ún. fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet, vagyis a jogi személy likvid vagyona nem fedezi a tartozásait, akkor a vezető tisztségviselő a hitelezők érdekeinek elsőlegessége mentén köteles eljárni. Ha ennek a követelménynek nem tesz eleget, vagyis csalárdul gazdálkodik, és ennek folytán a jogi személy vagyona csökken, vagy más módon meghiúsul a hitelezők követeléseinek kielégítése, akkor további feltételek fennállása esetén a jogi személy hitelezői „a jogi személyiség védőleplett átúrva” közvetlenül a vezető tisztségviselővel szemben érvényesíthetnek – ugyan korlátozott mértékű – kártérítési igényt. Ennek a felelősségi alakzatnak az anyagi jogi magját a Ptk. 3:118. § tartalmazza (a gazdasági társaságok közös szabályai között, de meg kell jegyeznünk, hogy tartalmában azonos normát helyezett el a jogalkotó a szövetkezet és az egyesület szabályanyaga körében, így más típusú jogi személyek esetén is lehetőség van a felelősség megállapítására), a felelősségre vonás menetének cízellációját, többlétegyállási elemeket és az eljárási jellegű rendelkezéseket két külön törvény, a Cstv. és a Ctv. tartalmazzák. Így ezt a Ptk.-beli rendelkezést a külön törvényekkel összhangban, együtt kell értelmezni és alkalmazni.¹⁶ A vezető tisztségviselő felelősségének legmarkánsabb vetülete a *wrongful trading* felelősségi alakzat, amely azért olyan különleges, mert megnyitja a lehetőséget arra, hogy a társasággal (közjogi vagy magánjogi) kötelmi viszonyban lévő hitelezők vagy az adós nevében a felszámoló közvetlenül a vezető tisztségviselővel szemben érvényesítsen kárigényt. Nyilvánvalóan erre csak szűk körben, többlétegyállási elemek egyidejű fennállása esetén kerülhet sor, amelyeket a Ptk. 3:118. § alapján a Cstv. 33/A. § és a Ctv. 118/B. § tartalmaznak. Utóbbi két törvény két jogutód nélküli megszűnési eljáráshoz, a felszámoláshoz vagy a kényszertereléshez kapcsolja az igényérvényesítésnek ezt a módját.¹⁷ Tehát amikor egy megszűnési eljárás során egy hitelezői igény kielégítése azért hiúsul meg részben vagy egészben, mert a vezető tisztségviselő csalárd módon gazdálkodott, vagyis a fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése után nem vette figyelembe a hitelezői érdekeket, és ezáltal csökkent a társaság (adós, cég) vagyona, ebben az esetben a hitelezők közvetlenül a vezető tisztségviselővel szemben érvényesíthetnek kárigényt. Ennek mértéke nem a teljes kielégítetlenül maradt hitelezői igénnyel egyenlő összeg lesz. Az igény érvényesítőjének a vagyonszökkenés mértékét kell bizonyítania, a megítélt kártérítési összeg pedig erre tekintettel annyi lesz, amennyi ennek folytán a hitelezői

igény kielégítését meghiúsította, vagyis amennyivel kevesebb térült meg. A felelősségnek ez a vetülete rendkívül nagy kockázatot jelent az ilyen tisztséget betöltő személyek számára, ezért rendkívül fontos az ilyen károkra is kiterjedő biztosítási fedezet.

A felelősségbiztosítási terméknek tehát e három jogszabályhelyben rögzített felelősségi alakzatokra kell érdemben reflektálnia. Láthatjuk, hogy a felelősségi rendszer komplex, hiszen a károsulti pozícióban többféle személyi kör is állhat: maga a társaság, társaságon kívüli harmadik személy, akivel a társaság szerződéses viszonyban áll, de olyan harmadik személy is, akivel sem a társaság, sem a vezető tisztségviselő nem áll szerződéses viszonyban. A károsult személyének heterogenitásán túl tovább bonyolítja a helyzetet az is, hogy e három felelősségi tényállás tekintetében három különböző tartalmú norma határozza meg a felelősség mércéjét: kontraktuális, deliktualis és egy speciális deliktualis alapú felelősségi szabály is képezheti a felelősségre vonás alapját. A komplexitás harmadik vetülete a térítendő károk mértéke, hiszen ez is különböző az egyes felelősségi alakzatoknál: előrelátható károk, teljes kár, a család gazdálkodással okozott vagyonszökkenés arányában térítendő kártérítési összeg. És még szót sem ejtettünk a felelősségre vonás menetéről és határidejéről, amely megvalósulhat polgári vagy csődbíróóság előtt, elévülési időben vagy szigorú határidőkhöz kötött egy- vagy kétlépcsős speciális eljárásban. Mindebből látható, hogy komoly kihívást jelent a vezető tisztségviselő több irányú, különböző mércéjű és mértékű felelősségének biztosítása. Lehetséges-e egyáltalán egyetlen biztosítási szerződéssel, biztosítási termékkel lefedni (all risk jelleggel) valamennyi potenciális kockázatot?

2. A D&O biztosítási szerződés alanyai és felelősségük

A biztosítónak mint a D&O biztosítás egyik pozíciójában lévő alanyának részletes vizsgálatára nem térünk ki. Meg kell említeni azonban, hogy a Magyarországon működő biztosítók¹⁸ közül mindösszesen hat biztosító kínálja a terméket,¹⁹ tehát nemcsak a kereslete, hanem a kínálata is nagyon alacsony.

A biztosítási szerződés egy speciális jogviszony, amelyben a biztosítóval szerződő fél és a biztosítási érdek hordozója, a biztosított személye elválhat egymástól. A szerződő fél oldalán megjelenhet a vezető tisztségviselő, aki az általa okozott károk fedezetére a saját vagyonának megóvása érdekében köt ilyen szerződést. A vezető tisztségviselő magánvagyonára a *wrongful trading* tényállás kapcsán lehet érintett.

Szerződő fél lehet a gazdasági társaság is, amely a vezető tisztségviselője mint biztosított javára kötheti, illetve ismerünk olyan konstrukciókat is, amelyben a gazdasági társaság mint szerződő fél és biztosított egyszerre jelenik meg, és emellett biztosítottként a vezető tisztségviselő is megjelölésre kerül. A betudás elvének megfelelően még mindig az a főszabály érvényesül, hogy harmadik személyek felé a társaság felel a nevében eljáró vezető tisztségviselő magatartása folytán előállt károkért. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a D&O biztosítást rendszerint a gazdasági társaságok kötik a vezető tisztségviselőik mint biztosítottak javára. Ez utóbbi azért érdekes, mert ha a gazdasági társaság érvényesít a vezető tisztségviselővel szemben kárigényt, akkor maga a szerződő fél lesz a károsult is. A gazdasági társaság igényérvényesí-

tésének potenciális lehetősége is az egyik fő oka annak, hogy a gazdasági társaság megköti a D&O biztosítást, hiszen egyáltalán nem mindegy számára, hogy a vezető tisztségviselő a saját vagyonából áll helyt, vagy egy ilyen biztosítási fedezet esetén a biztosító mentesíti a kár megtérítése alól.²⁰

A D&O biztosítást rendszerint a gazdasági társaságok kötik a vezető tisztségviselőik mint biztosítottak javára.

Emellett a gazdasági társaság oldalán jelentkeznek azok a tényezők, amelyek ösztönzik a D&O biztosítás megkötését. A leggyakrabban a cég gazdasági ereje, nagysága indokolja a fedezet biztosítását, ugyanis „*minél nagyobb a cég vagyona, annál nagyobb a félténivalója.*” Megjegyezzük, a cég vagyona alatt a tényleges vagyoni elemeket kell érteni, és nem a cég piaci értékét. Meg kell azonban jegyezni azt is, hogy a cég vagyonának védelme érdekében kárbiztosítási szerződés is köthető, amely a vagyonban bekövetkezett értékcsökkenést téríti. Nem kizárt tehát az sem, hogy a kárbiztosítási szerződés biztosítási eseményei közé a vezető tisztségviselő tevékenységét vagy mulasztását is beiktatják, és ez esetben is lehetőség van a bekövetkezett károk fedezésére.²¹ Másik fontos tényező a cég fizetőképessége, szabad, rendelkezésre álló tartalékainak mértéke. A D&O biztosítás megkötését ösztönzi továbbá a magas pereskedési morál, amely perkockázat kezelésére alkalmas a D&O biztosítás. Ha a szabályozás lehetővé teszi vagy megkönnyíti a felelősségre vonást, akkor a perek száma is megnövekedik. Végül a gazdasági társaság volatilitása is jelentősen befolyásolja a D&O biztosítási szerződés megkötését. Ez alatt főképpen a részvények piaci értékének ingadozását kell érteni. Ez azonban nem a részvények magas fokú ingadozását jelenti, mivel egy ilyen részvénybe történő befektetés eleve túl kockázatos, és az ilyen befektetők (feltehetően, mert tisztában vannak a kockázatokkal) nem is gyakran indítanak kártérítési pert a vezető tisztségviselővel szemben.²³

Kiemelendő, hogy bármely módon jelenik meg a vezető tisztségviselő, a D&O biztosítás leggyakrabban a pozícióhoz, nem pedig a tisztséget betöltő személyéhez kötődik. A biztosítási szerződés a vezető tisztségviselő által okozott károkra terjed ki, függetlenül attól, hogy ki tölti be a tisztséget. Különválik tehát a biztosított személye és a betöltött pozíció. Nem elképzelhetetlen azonban, hogy a szerződést úgy kötik meg, hogy csak a biztosítási kötvényben konkrétan nevesített személyekre nyújt fedezetet a biztosító. Fontos ezért, hogy amennyiben a szerződést a gazdasági társaság köti, és a vezető tisztségviselő személyében változás következik be, akkor azt a biztosító felé bejelentsék. Ennek elmaradása esetén a biztosító megtagadhatja a kifizetést.

A pozícióhoz kötöttség előnye lehet továbbá az is, hogy amennyiben a vezető tisztségviselő biztosított és egyben szerződő fél is – eltérő megállapodás hiányában –, akkor bármely gazdasági társaságnál végzett vezetői tevékenységére fedezetet nyújt a biztosítás. Előfordulhat ugyanis, hogy egy biztosítási időszakon belül egy személy több társaságnál tölt be vezető tisztségviselői pozíciót, vagy egy biztosítási időszakon belül egy ilyen pozícióval rendelkezik, de két (vagy több) különböző társaságnál.

A biztosítási szerződésben a biztosítottak köre is rendszerint bővítésre kerül, amit további biztosítási díj ellenében a felügyelőbizottság tagjaira, illetve a társaság cégvezetőjére, vezető állású munkavállalója által okozott károk körére is kiterjesztenek. Ezzel kapcsolatban elmondható, hogy a felsorolt személyek felelőssége és helytállása nem a vezető tisztségviselőre vonatkozó speciális szabályok alapján történik. Előbbi felelőssége a társasággal szemben a kontraktuális felelősségi szabályok szerint bírálendő el, míg utóbbiak esetében munkajogi felelősségi szabályok alkalmazandók.²⁴ Erre tekintettel a biztosítottak körének ilyen jellegű bővítése indokolatlan. Speciális biztosítottként jelenik meg a vezető tisztségviselő mint biztosított *örököse*, illetve *házastársa*. Tekintettel arra, hogy az örökösök vagyona terhelő kötelezettségek is a hagyatéknak részét képezik, és az a Ptk. 7:94.§ (1) bekezdés c) pontja alapján az örökösök tartozásának minősül, ezért célszerű a vezető tisztségviselő örökösének is biztosítási fedezetbe történő vonása. Ennek elmaradása esetén – pro vagy cum viribus – az örökösnek kell helytállnia az örökösök vezető tisztségviselőt terhelő kötelezettségért. Ha a biztosítási szerződés hatálya kiterjed az örökösökre, akkor az elhunyt vezető tisztségviselő e minőségében okozott károk megtérítését a biztosító átvállalja. A biztosítási fedezet házastársra történő kiterjesztése a házastársi közös vagyon védelmét szolgálja, hiszen a Ptk. 4:37.§ (2) bekezdés alapján a házastársi közös vagyont terhelik bármelyik házastárs által a vagyonközösség fennállása alatt vállalt kötelezettségekből eredő tartozások is. Így tehát, amennyiben a házastársi közös vagyont terhelné a vezető tisztségviselő tevékenységével összefüggésben felmerülő kártérítési igény, a biztosító mentesíteni fogja a biztosítottat és a speciális alanyi kört a kifizetés alól.²⁵

3. A D&O biztosítás fedezete

A D&O biztosítás esetén a biztosítási esemény a vezető tisztségviselő e minőségében tevékenységével vagy mulasztásával összefüggésben történő károkozás, amelyért a magyar jog szabályai szerint a vezető tisztségviselő vagy a képviselt gazdasági társaság felelősséggel tartozik. A kár általában a gazdasági társaság oldalán jelentkezik, de a társaságon kívüli harmadik személyek is kártérítési igénnyel léphetnek fel.²⁶ A nyugati társadalmak tapasztalatai azt mutatják, hogy leggyakrabban a részvénytársaságoknál fordul elő igényérvényesítés, és azon belül is a részvényesek terjesztenek elő kártérítési igényt. Őket követik a társasággal szerződő partnerek és a társaság munkavállalói.²⁷ A biztosítás tehát a jogos kárigényekre terjed ki, emellett fedezetet nyújt – termékenként eltérően – a károkozással összefüggésben felmerült költségekre is, a peres vagy nem peres eljárás(ok) költségei,²⁸ hatósági vizsgálatok, hatósági eljárások költsége, hírnévsértés orvoslása körében felmerülő költség. Érdekes, hogy önmagában a személyiségi jogsértéssel összefüggésben felmerülő sérelemdíj iránti igény megtérítését nem vállalják a biztosítók, csak abban az esetben, ha azt vagyoni kárigénnyel együtt terjesztik elő.²⁹

A biztosítók számtalan kizárást alkalmaznak a biztosítási szerződésben, amelyek közül a leglényegesebbek a következők. Kivételek nélkül kizárásra kerül a szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartással, bűncselekménnyel, jogtalan anyagi előny megszerzésére vagy haszonszerzésre irányuló magatartásokkal okozott károk megtérítése.³⁰ Rendszerint kizárják a

különböző bírságok (adóbírság, cégbírság által kiszabott bírság stb.) megtérítését, valamint az egyes szerződések teljesítéséhez kötődő vagyoni biztosítékok (pl. kötbér) megtérítését. A fedezet általában nem terjed ki a biztosított szakmai tevékenységével vagy mulasztásával összefüggésben keletkezett károkra, amelyek nem az ügyvezetés során keletkeztek.

A D&O biztosítás időbeli hatályával (a kockázatviselés időtartama) összefüggésben számos kérdés merülhet fel. A biztosítási szerződéses gyakorlatban eltérő klauzulákat alkalmaznak a tekintetben, hogy a biztosító kockázatvállalása mely károkra terjed ki. A leggyakrabban alkalmazott szerződési feltétel, hogy a biztosítási fedezet azon kárra terjed ki, amelyet a biztosítottal szemben a biztosítási időszakban érvényesítettek. Rendszerint alkalmazásra kerül egy ún. retroaktív fedezet, amely a szerződésben meghatározott kockázatviselés kezdete előtti időpontot követően tanúsított károkozó magatartásokból eredő, de a kockázatviselést követően a szerződés hatálya vagy a kiterjesztett kárbejelentési időszak alatt bejelentett kárigényekre terjed ki. Ez utóbbi fontos része a szerződésnek, hiszen lényeges, hogy a szerződésben meghatározzanak egy olyan időszakot, amely időszak alatt bejelentett igényekre a biztosító még fedezetet nyújt. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy ez az időszak 30 naptól akár 3 évig is terjedhet (sőt adott esetben korlátlan időszakokra is vonatkozhat), amelynek vállalásáért a biztosítók további díjat számolnak fel. Ez a szerződési kikötés nemcsak azért indokolt, mert általában a kár felismerésére – így bejelentésére is – a károkozástól (tényleges tevékenység kifejtése, döntés meghozatala) eltérő időpontban (később) kerül sor, hanem a wrongful trading szabályai miatt is, ugyanis a gazdasági társaság fizetéseképtelensége esetén a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben vezető tisztségviselői jogviszonyban állók felelősége is megállapítható.³¹ A Magyarországon alkalmazott szerződések jellemzői hasonlóak a nyugati biztosítási piacok azon termékeihez, amelyek fedezete olyan igényekre terjed ki, amelyeket a biztosítási időszakban jelentettek be, függetlenül attól, hogy azok mikor keletkeztek (*Claim made and reported contract*). Ismerünk továbbá olyan fedezetvállalást is, amely azon károkra terjed ki, amelyek a biztosítási időszakban következtek be, függetlenül attól, hogy azt mikor (akár a szerződés megszűnését követően) jelentették be (*Occurrence contract*).³² Ezekhez képest a hazai termékek fedezete retroaktív, és kiterjesztett kárbejelentési időszakra vonatkozó klauzulákban szűkebb időpontot határoznak meg.

A D&O biztosítás időbeli hatályával összefüggésben számos kérdés merülhet fel.

A biztosítási összeg tekintetében az egyes termékek eltérnek, azonban mindegyik szerződésben meghatároznak egy káronkénti vagy biztosítási eseményenként kifizethető maximum biztosítási összeget, illetve emellett kikötésre kerül a teljes biztosítási időszakban legfeljebb kifizethető biztosítási összeg mértéke is. Előbbi esetén a biztosító egy biztosítási esemény bekövetkezése esetén maximum a meghatározott biztosítási összegig teljesít kifizetést, függetlenül az egy biztosítási időszakon belül bekövetkező biztosítási események számától. Utóbbi esetén

a biztosító az adott biztosítási időszak alatt legfeljebb a meghatározott biztosítási összeg erejéig áll helyt. Ez esetben a biztosítási esemény(ek) alapján kifizetett biztosítási összeg mértéke nem haladhatja meg a kifizethető maximumot. Előfordulhat, hogy a két összeg mértéke azonos, sőt, jellemzően ún. szublimitek alkalmazására is sor kerül, amelyek a kártérítési limiten belül különböző meghatározott igényekre (pl. jogi eljárás költségei) kifizethető maximum összeget jelentik. A felelőtlen döntések (moral hazard) elkerülése érdekében a biztosítási feltételek kivétel nélkül tartalmazzák az ún. önrészesedési klauzulát, amely százalékos vagy összegszerű formában meghatározza, hogy a biztosított a kár milyen részét köteles viselni. „Az önrész a ténylegesen bekövetkezett kár és a biztosító által térített biztosítási összeg különbözete.” Minden olyan kárt, amelyre a D&O biztosítás fedezete nem terjed ki, a biztosított saját vagyonából köteles megtéríteni.

Konklúzió

Annak ellenére, hogy a D&O biztosítás nem a legnépszerűbb biztosítási termék, egy ilyen biztosítási fedezet nagy előnyére válhat egy gazdasági társaságnak vagy vezető tisztségviselőnek, amennyiben az arra jogosultak kártérítési pert indítanak a vezető tisztségviselő tevékenységével összefüggésben keletkezett károk megtérítésére. A termék popularitását több tényező is befolyásolhatja, így a gazdasági társaság, illetve a vezető tisztségviselő tájékozottsága az őket terhelő szertergázó felelőségi szabályokról. Fontos, hogy emellett a biztosítók is megfelelő tájékoztatást nyújtsanak a biztosítási fedezet alá vont kockázatokról, melyek azok a biztosítási események, amelyek bekövetkezése esetén helyt áll a biztosító, ehhez kapcsolódóan a kizárásokról, illetve a biztosító mentesülésére vonatkozó speciális feltételekről.

Megállapítható, hogy az egyes gyakorlatban alkalmazott szerződések számtalan esetben tartalmaznak olyan kikötéseket, amelyek gyakorlati megvalósulása problémákat szül. Ennek ellenére elmondható, hogy a D&O biztosítás a vezető tisztségviselő felelősségre vonásának legkülönbözőbb formáira fedezetet biztosít. Természetesen a fedezet nem vonatkozhat olyan biztosítási eseménynek tekinthető magatartásokra vagy mulasztásokra, amelyeket a vezető tisztségviselő szándékosan valósít meg, hiszen ezzel alapvetően sérülne a biztosítás alapeszméje. A kockázatviselés tekintetében elmondható, hogy a biztosítási fedezet a biztosítási időszakban érvényesített károkra terjed ki. Tekintettel arra, hogy a károkozó magatartás tanúsítása és a kárigény érvényesítése között szinte kivétel nélkül sokkal több idő telik el, mint az egyéves biztosítási időszak, probléma merülhet fel abban az esetben, ha az igényérvényesítésre a biztosítási időszak lejártát követően kerül sor, és a biztosítási fedezet nem került megújításra. A probléma több módon is megoldható lehet. A biztosítók általában – külön díj ellenében – a biztosítási esemény bejelentésére vonatkozó határidő kiterjesztésével orvosolják a problémát. A kiterjesztett időszak hosszának meghatározása szintén kérdéses, hiszen a vezető tisztségviselő felelősége több évre visszamenőleg is megállapítható, és egy gazdasági társaság nem minden esetben számol hosszú távon annak a kockázatával, hogy kárigényt érvényesítenek vele szemben. Véleményünk szerint a nyugati biztosítási piacon kínált claim made and repor-

ted contract vagy occurrence contract alkalmazása sokkal előnyösebb a szerződők számára. Ilyen feltételek alkalmazása esetén a D&O biztosítás iránti kereslet is megnövekedhet. Minden esetben elmondható azonban, hogy a legbiztosabb védelmet az jelentheti, ha a gazdasági társaság a D&O biztosítás „pajzsát” a tevékenysége során folyamatosan fenntartja, így a vele szemben érvényesített kártérítési igények tengerében mentőövként szolgálhat a társaság és a vezető tisztségviselő számára.

HIVATKOZÁSOK

- ¹BOYER – DELVAUX-DEROME (2002): The demand for Directors' and Officers' Insurance in Canada, *Serie Scientifique – Scientific Series*, Montreal, 72/2002.
- ²PANDURICS Anett – MARKÓ Olga (2015): A felelősségbiztosítások szerepe, jelen és jövője Magyarországon, *Biztosítás és Kockázat* II/3. szám, pp. 79–93.
- ³TAFFAE, Peter L. (2009): The ABC's of D&O Insurance Clauses, Dec, 21. 2009, lásd: <http://www.propertycasualty360.com/2009/12/21/the-abcs-of-do-insurance-clauses?&slreturn=1495438614>, letöltés ideje: 2017. május 22.
- ⁴Tom BAKER – Sean J. GRIFFITH (2007): Predicting Corporate Governance Risk: Evidence from the Directors' & Officers Liability Insurance Market, *The University of Chicago Law Review* 74, pp. 487–544.
- ⁵TAFFAE (2009): i.m.
- ⁶KOVÁCS Zsolt (2015): A vezető tisztségviselő felelősségére vonatkozó biztosítás, Csehi Zoltán – Szabó Marianna (szerk.): A vezető tisztségviselő felelőssége, *Complex Kiadó*.
- ⁷BOYER – DELVAUX-DEROME (2002): i.m.
- ⁸Nemzetközi viszonylatban a felelősségbiztosítás legnagyobb piacával az Egyesült Államok rendelkezik, amely 2013-ban a teljes világpiac bevételének 51%-át produkálta. Emellett a tíz legnagyobb piac összesen a világ GDP-jének 84,4%-át adja. A legnagyobb D&O biztosítás piacával szintén az USA rendelkezik, ahol a felelősségbiztosítási fedezetek 7%-át a vezető tisztségviselők felelősségére kötötték. *vö. Swiss Re: Liability claims trends: emerging risks and rebounding economic drivers*, No. 4/2014, 5. o., lásd: http://www.swissre.com/library/42014_Liability_claims_trends_emerging_risks_and_rebounding_economic_drivers.html, letöltés ideje: 2017. május 22.
- ⁹PANDURICS – MARKÓ (2015): i.m.
- ¹⁰<http://www.mabisz.hu/images/stories/docs/publikaciok/evkonyv-2016-magyar.pdf>, letöltve: 2018.01.10.
- ¹¹A kontraktuális kárfelelősségi szabályok megváltozásának háttéréről ld. bővebben Vékás Lajos: Külső minták az új Polgári Törvénykönyvben, Nochta Tibor – Fabó Tibor – Márton Mária (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Kecskés László professzor 60. születésnapja tiszteletére*. Felelős kiadó: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2013., 578. míg a kimentéshez szükséges három konjunktív feltétel bizonyításának nehézségeiről ld. BARTA Judit – MAJOROS Tünde: A vezető tisztségviselő társasággal szembeni és harmadik személynek okozott károkért való felelősségének neuralgikus kérdései c. tanulmányát. *Miskolci Jogi Szemle* 2015/2. pp. 5–11.
- ¹²A problémára SÁRKÖZY Tamás professor is felhívta a figyelmet cikkében: Még egyszer a vezető tisztségviselők kártérítési felelősségéről, *Gazdaság és Jog* 2015/2. szám.
- ¹³Ugyanezen álláspontot fogalmazza meg CSEHI Zoltán (2015): A vezető tisztségviselő polgári jogi felelősségének alapjai és irányai az új Polgári Törvénykönyv alapján, Csehi Zoltán – Szabó Marianna (szerk.): A vezető tisztségviselő felelőssége, *Wolters Kluwer*, Budapest.
- ¹⁴A *Complex Kiadó Ptk. kommentárjában LÁBADY Tamás világosan leszögezte*, hogy a Ptk. 6:541. § nem arra az esetre vonatkozik, amikor a vezető tisztségviselő ügyvezetői döntésével okoz kárt, mert akkor kizárólag a jogi személy felel. Az *Opten Kiadó kommentárjában OROSZ Árpád a Ptk. 6:541. §-t a vezető tisztségviselő ügyvezetői döntésére is értelmezte*. A *HVG-ORAC Kiadó kommentárjának* mind az első, mind a második kiadásában TÖRÖK Gábor a Ptk. 6:541. §-t ugyancsak alkalmazhatónak vélte a vezető tisztségviselő ügyvezetői döntéseire is.
- ¹⁵Lásd erről bővebben KISFALUDI András (2014): A jogi személy vezető tisztségviselőinek felelőssége az új Polgári Törvénykönyvben, Csehi Zoltán et al.: *(L)EX CATHEDRA ET PRAXIS Ünnepi kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából*, XENIA Kiadó, Budapest.
- ¹⁶A jogirodalmi vita e rendelkezést sem „kímélte”. Lásd JUHÁSZ László (2015): A vezetői felelősség egyes kérdései c. tanulmányában foglal állást. *Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára*, Novotni Kiadó, Miskolc. Hasonlóan véli CSÖKE Andrea (2015). Lásd: Csehi Zoltán – Szabó Marianna (szerk.): A vezető tisztségviselő felelőssége, *Complex*, Budapest. Ellenkező következtetésre jut DZSULA Mariann (2015), Csehi Zoltán – Szabó Marianna (szerk.): A vezető tisztségviselő felelőssége, *Complex*, Budapest.
- ¹⁷MAJOROS Tünde (2017): A vezető tisztségviselő felelőssége a Cégtörvény alapján és az eltiltás, *Adóködex* 2017/8.
- ¹⁸A 2017-es év elején 24 magyarországi székhellyel rendelkező részvénytársaság, 19 egyesület és 17 európai uniós tagállami biztosító fióktelepén keresztül végzett biztosítási tevékenységet Magyarországon. *vö. http://www.mabisz.hu/images/stories/docs/publikaciok/evkonyv-2017-magyar.pdf*, letöltés: 2018. január 15.
- ¹⁹http://www.biztositasizemle.hu/cikk/hazaihirek/nemeletbiztositas/ket_eve_valt_slagertermekke_a_vezeto_tisztsegviselok_felelossegbiztositasa.5578.html, letöltve: 2018.01.20.

- ²⁰BARTA Judit (2017): A gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének felelősségi rendszere és a vezetői felelősségbiztosítás, *Homicskó Árpád – Szuchy Róbert (szerk.): De iuris peritorum meritis* 11. 60 *Studia in honorem Péter Miskolczi Bodnár, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar*, KOVÁCS (2015): i.m.
- ²¹MISKOLCZI BODNÁR (1997): A vezető tisztségviselő felelőssége és ennek biztosíthatósága, *Gazdaság és Jog*, 7-8/1997. pp. 3–16. A szerző ugyanitt részletesen taglalja a vagyonsbiztosítás (mai kárbiztosítás) és a felelősségbiztosítás közötti különbségeket és azok egymáshoz való viszonyát.
- ²²Dain C. DONELSON – J. J. HOPKINS – Ch. G. YUST (2014): The Cost and Benefits of Mandatory D&O Insurance Policy Disclosure, *Accounting Research Center*
- ²³BOYER – DELVAUX-DEROME (2002): i.m.
- ²⁴BARTA (2017): i.m.
- ²⁵KOVÁCS (2015): i.m.
- ²⁶BARTA (2017): i.m., BAKER – GRIFFITH (2007): i.m.
- ²⁷BOYER – DELVAUX-DEROME (2002): i.m.
- ²⁸DONELSON – HOPKINS – YUST (2014): i.m.
- ²⁹BARTA (2017): i.m.
- ³⁰BARTA (2017): i.m.
- ³¹BARTA (2017): i.m.
- ³²BOYER – DELVAUX-DEROME (2002): i.m.
- ³³MISKOLCZI BODNÁR (1997): i.m.

IRODALOMJEGYZÉK

- Tom Baker – Sean J. Griffith (2007): Predicting Corporate Governance Risk: Evidence from the Directors' & Officers Liability Insurance Market, *The University of Chicago Law Review* 74, pp. 487–544.
- Barta Judit (2017): A gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének felelősségi rendszere és a vezetői felelősségbiztosítás, *Homicskó Árpád – Szuchy Róbert (szerk.): De iuris peritorum meritis* 11. 60 *Studia in honorem Péter Miskolczi Bodnár, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar*
- Barta Judit – Majoros Tünde (2015): A vezető tisztségviselő társasággal szembeni és harmadik személynek okozott károkért való felelősségének neuralgikus kérdései, *Miskolci Jogi Szemle* 2015/2. pp. 5–11.
- Boyer – Delvaux-Derome (2002): The demand for Directors' and Officers' Insurance in Canada, *Serie Scientifique – Scientific Series*, Montreal, 2002s-72.
- Csehi Zoltán (2015): A vezető tisztségviselő polgári jogi felelősségének alapjai és irányai az új Polgári Törvénykönyv alapján, Csehi Zoltán – Szabó Marianna (szerk.): A vezető tisztségviselő felelőssége, *Wolters Kluwer*, Budapest
- Dain C. Donelson – J. J. Hopkins – Ch. G. Yust (2014): The Cost and Benefits of Mandatory D&O Insurance Policy Disclosure, *Accounting Research Center*
- Juhász László (2015): A vezetői felelősség egyes kérdései, *Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára*, *Novotni Kiadó*, Miskolc
- Kisfaludi András (2014): A jogi személy vezető tisztségviselőinek felelőssége az új Polgári Törvénykönyvben, In: Csehi Zoltán et al.: *(L)EX CATHEDRA ET PRAXIS Ünnepi kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából*, XENIA Kiadó, Budapest
- Kovács Zsolt (2015): A vezető tisztségviselő felelősségére vonatkozó biztosítás, Csehi Zoltán – Szabó Marianna (szerk.), A vezető tisztségviselő felelőssége, *Complex Kiadó*
- Majoros Tünde (2017): A vezető tisztségviselő felelőssége a Cégtörvény alapján és az eltiltás, *Adóködex* 2017/8.
- Miskolci – Bodnár Péter (1997): A vezető tisztségviselő felelőssége és ennek biztosíthatósága, *Gazdaság és Jog*, 7-8/1997. pp. 3–16.
- Pandurics Anett – Markó Olga (2015): A felelősségbiztosítások szerepe, jelen és jövője Magyarországon, *Biztosítás és Kockázat* II/3. szám.
- <https://doi.org/10.18530/bk.2015.3.78>
- Sárközy Tamás: Még egyszer a vezető tisztségviselők kártérítési felelősségéről, *Gazdaság és Jog* 2015/2. szám.
- Taffae, Peter L. (2009): The ABC's of D&O Insurance Clauses, *Online*: <http://www.propertycasualty360.com/2009/12/21/the-abcs-of-do-insurance-clauses?&slreturn=1495438614> letöltve ideje: 2017. május 22.
- Vékás Lajos (2013): Külső minták az új Polgári Törvénykönyvben, Nochta Tibor – Fabó Tibor – Márton Mária (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Kecskés László professzor 60. születésnapja tiszteletére*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs
- Wang (2017): Directors' and officers' liability insurance pricing and corporate governance, *Journal of Finance and Accountancy*, Vol. 21, *Valdosta State University*.
- Magyar Biztosítók Szövetsége évkönyv 2016. *Online*: <http://www.mabisz.hu/images/stories/docs/publikaciok/evkonyv-2016-magyar.pdf> letöltve: 2018.01.10.
- Magyar Biztosítók Szövetsége évkönyv 2017. *Online*: <http://www.mabisz.hu/images/stories/docs/publikaciok/evkonyv-2017-magyar.pdf> letöltve: 2018. január 15.